IDEALUL UNITĂŢII NAŢIONAL-POLITICE ÎN GÎNDIREA ŞI ACŢIUNILE ROMÂNILOR DIN BUCOVINA ÎN TIMPUL REVOLUŢIEI DE LA 1848—1849

DE

MIHAI IACOBESCU

Pînă la începutul epocii moderne, românii din nordul Moldovei au evoluat în cadrul statului feudal românesc de la răsărit de Carpaţi, sub înrîurirea aceloraşi factori de permanenţă, care au potenţat întreaga istorie anterioară a poporului nostru: comunitatea de origine etnică, teritoriu, limbă, cultură, trăsături psihice, religie, datini, obiceiuri, viaţă economică, aspiraţii şi idealuri naţional-politice. După cucerirea acestui teritoriu de către trupele habsburgice, în octombrie 1744, şi anexarea la Imperiu, prin tratatul din 1775 impus Porţii Otomane şi obţinut de Curtea din Viena, prin forţă, şantaj şi tranzacţii venale, ei s-au confruntat în permanenţă cu politica cercurilor habsburgice, care încerca, sistematic, să înăbuşe orice formă de manifestare naţională, în scopul integrării cît mai complete a acestei zone la Imperiu, prin măsuri economice, politice, culturale, naţionale, administrative, militare, prin colonizări succesive etc.

La 1848, în noile condiţii istorice, ale formării şi dezvoltării naţiunii române, ale apariţiei, fundamentării şi răspîndirii ideologiei daco-românismului în toate teritoriile locuite de români, în pofida faptului că românii se aflau, în condiţii deosebite, sub dependenţa sau dominaţia imperiilor otoman, habsburgic şi ţarist, idealul emancipării sociale şi naţionale, al libertăţii şi unităţii politice domină gîndirea şi acţiunile cu o intensitate cu mult mai puternică decît în etapa anterioară, exprimîndu-se unitar, într-o mare diversitate de forme. Faptul este ilustrat prin numeroase exemple şi în cazul românilor din Bucovina, care gîndesc şi acţionează, şi ei, în numele întregii naţiuni române, ca membri ai aceluiaşi corp politic.

Analiza evenimentelor de la 1848—1849 din Bucovina relevă că acţiunile românilor poartă amprenta a două realităţi istorice: 1) revoluţia lor se desfăşoară în contextul revoluţiei din Imperiul habsburgic şi, în acelaşi timp, 2) este parte integrantă din ridicarea generală a tuturor românilor pentru emancipare şi unitate naţional-politică.

Astfel, în contextul generat de apartenenţa Bucovinei la Imperiu s-au exprimat prin reacţia bucovinenilor împotriva exploatării sociale şi naţionale, pentru înlăturarea regimului feudal-absolutist, condus de cancelarul Metternich, s-a materializat în diverse forme de expresie: participarea tinerilor din Bucovina la luptele revoluţionare pe baricade, declanşate la 13 martie la Viena [1], convocarea, la 22 martie, a adunării naţionale în capitala Bucovinei, alegerea Comitetului de acţiune, formularea programului de luptă. *Petiţia ţării*, constituirea gărzilor naţionale în principalele oraşe, extinderea, la sfîrşitul lunii martie şi în lunile următoare a frămîntărilor ţărăneşti şi a acţiunilor politice cu caracter de masă, luarea cu asalt a primăriilor, sediilor administrative şi a conacelor boiereşti de către ţărani, înlăturarea funcţionarilor imperiali din unele localităţi, editarea unor memorii şi a unei gazete naţionale, proprii etc. [2]. Împotriva regimului feudal-absolutist habsburgic se ridică, în forme şi cu mijloace diferite, toate clasele şi păturile sociale din Bucovina: ţărănimea, în marea ei majoritate aservită şi împovărată de obligaţii, care formează forţa motrice principală a revoluţiei, se răscoală în mai multe sate şi comune, ocupă cu forţa terenurile agricole

---

[1] Arhivele statului, filiala Suceava, Colecţia de documente, fond XI, f. 108; Mihai Iacobescu, *Revoluţia de la 1848 — moment de răscruce în istoria românilor din Bucovina*, „Suceava — anuarul Muzeului judeţean" (în continuare se va cita „Suceava"), vol. V, 1978, p. 21.

[2] Arhivele Muzeului judeţean Suceava, inv. 439, f. 102; Erich Prokopowitsch, *Die Roumanische Nationalbewegung in der Bukovina und der Dako-Romanismus*, Graz-Köln, 1965, p. 40.

şi păşunile aparţinînd boierilor sau mănăstirilor, refuză să mai presteze sarcinile fiscale, cere desfiinţarea boierescului [3]; lucrătorii, meseriaşii, intelectualii, elementele burgheze, puţin numeroase încă resimt din greu consecinţele nefaste ale acaparării principalelor pîrghii ale vieţii economico-financiare, cultural-politice şi administrative, de către protejaţii Casei de Habsburg; funcţionari, patroni, cămătari, colonişti străini sînt lezaţi, deopotrivă, de concurenţa produselor industriale din zonele mai avansate ale Imperiului, de lipsa capitalurilor, de opreliştile impuse în calea dezvoltării proprii, de restricţiile vamale etc. [4]; boierimea liberală şi clerul, la rîndul lor, devin purtătoare de cuvînt a intereselor generale, cerînd, pe calea memoriilor, a delegaţiilor (trimise la Viena, Praga, Kremsier, Olmütz), înfăptuirea unor reforme social-politice, economice, cultural-naţionale [5]. Problemele sociale, în totalitatea lor, se circumscriu problemei naţionale [6]. Privită din perspectiva apartenenţei Bucovinei la Imperiul habsburgic, participarea românilor bucovineni la revoluţia de la 1848—1849 se subsumează eforturilor popoarelor oprimate de habsburgi, pentru înlăturarea vechiului regim absolutist-feudal, desfiinţarea servituţilor, introducerea votului universal pentru alegerile parlamentare, recunoaşterea egalităţii naţionale, instaurarea temporară a unui nou regim politic, sub forma unei monarhii constituţionale, burghezo-liberale (care se menţine pînă în decembrie 1851). Regimul neoabsolutist ce a urmat, apoi, nu a putut lichida numeroasele consecinţe pozitive ale cuceririlor revoluţiei de la 1848—1849 din Imperiu, resimţite şi în Bucovina, între care, în primul rînd: obţinerea statutului de autonomie naţională, înfiinţarea celei dintîi catedre de limba şi literatura română la gimnaziul, liceul, preparandia şi la institutul din capitala Bucovinei, crearea de societăţi culturale, posibilitatea organizării, în anumite limite, a unei vieţi cultural-politice proprii [7].

În anii revoluţiei de la 1848—1849 acţiunile românilor din Bucovina, programul exprimat în memoriile ţăranilor, ale orăşenilor, ale boierimii liberale şi ale clerului, legăturile cu fruntaşii români din celelalte teritorii ale vechii Dacii, modul în care este abordată problematica românească în coloanele gazetei „Bucovina" (1848—1850), toate, se situează sub semnul puternicei înrîuriri ce o exercită idealul unităţii naţional-politice. Deşi, în condiţiile complexe ale exercitării dominaţiei habsburgice, sub ameninţarea permanentă a unor măsuri represive draconice, la fel ca şi în Transilvania şi în Banat — din prudenţă sau din considerente tactice, documentele programatice, ca şi acţiunile politice nu pot da expresia tuturor gîndurilor oamenilor epocii, idealul unităţii naţionale şi politice a tuturor românilor răzbate cu claritate, se manifestă cu o intensitate nemaiîntîlnite pînă la această dată. Poate fi urmărit în gîndirea economică şi politică, se desprinde din finalitatea acţiunilor politice, din activitatea culturală.

I. *În domeniul gîndirii economice*, românii din Bucovina, pronunţîndu-se pentru stimularea industriei şi a comerţului, pentru înfiinţarea unui institut de credit, în consens cu cererile formulate şi în celelalte teritorii, solicită desfiinţarea numeroaselor restricţii dintre Bucovina şi Principatele române „vecine şi consîngene". În programul central al revoluţiei *(Petiţia ţării)* se subliniază că raporturile existente între teritoriile româneşti „exercită o înrîurinţă puternică asupra industriei şi comerţului" [8]. Cererea aceasta dădea expresie unei realităţi istorice: legăturile economice, fireşti şi organice între Bucovina şi teritoriul de la care aceasta fusese desprinsă cu forţa, se dezvoltaseră necontenit şi continuau să se amplifice la mijlocul veacului al XIX-lea, tinzînd spre formarea unei pieţe economice naţionale, suport trainic pentru unirea politică ce se pregătea.

În documentele epocii, redactate de românii din Bucovina, situaţia economică, financiară şi comercială a acestui teritoriu este considerată în strînsă legătură cu istoria românilor,

---

[3] Ionel Dârdală, *Desfiinţarea boierescului în ţinutul Sucevei* „Anuarul Institutului de istorie şi arheologie «A. D. Xenopol», Iaşi", t. IX, 1972, p. 224—225.

[4] Aurel Morariu, *Bucovina (1774—1914)*, Bucureşti, f.a.; Ionel Negură, *Aspecte ale evoluţiei economice a Bucovinei sub austrieci*, „Suceava", VI—VII, 1979—1980, p. 186—189.

[5] Mihai Iacobescu, *op. cit.*, p. 18—21; idem, *Problema agrară în revoluţia română de la 1848 în Bucovina*, „Revista de istorie", nr. 5, 1983, p. 436; idem, *Un memoriu al sucevenilor de la 1848*, „Suceava", VIII, 1981, p. 142—148; idem, *Documente ale revoluţiei de la 1848 din Bucovina*, „Suceava", VIII, 1981, p. 453—462; M. Iacobescu şi Ioan Zugravu, *Documente ale revoluţiei de la 1848 din Bucovina: Memoriul Comitetului Duhovnicesc din Bucovina din 9 octombrie 1848*, „Suceava", IX 1982, p. 410—417.

[6] Mihai Iacobescu, *Problema agrară în revoluţia română de la 1848 în Bucovina*, loc. cit.

[7] Idem, *Revoluţia de la 1848 — moment de răscruce*, loc. cit., p. 32—37.

[8] Vezi *Petiţia ţării*, text original şi traducere la I. G. Sbiera, *Aron Pumnul. Voci asupra vieţii şi însemnătăţii lui*. Cernăuţi, 1889, p. 101 şi următoarele.

în ansamblul ei, cu ceea ce a fost și mai cu seamă cu ceea ce trebuie să fie provincia în viitor. Astfel, în memoriul din 16 iunie 1848 al locuitorilor orașului Suceava, adresat Prezidiului Galiției, se face o incursiune în trecutul istoric al acestei așezări, relevîndu-se că fosta capitală a Moldovei, important centru economic și de schimb, a decăzut considerabil după trecerea sa la Imperiul habsburgic datorită regimului de frontieră, a piedicilor impuse în calea dezvoltării sale, a obligațiilor numeroase care împovărează toate clasele și păturile sociale. Din aceste cauze, se notează în document, mai mult de jumătate din populația orașului s-a refugiat în Moldova. Soluția renașterii Sucevei este considerată ca fiind posibilă prin înlăturarea cît mai grabnică a restricțiilor în comerțul cu Moldova [9]. Un alt document — memoriul locuitorilor din comunele Gura Humorului, Ilișești, Brașca, din 30 iulie 1848 — enumerînd restricțiile impuse de habsburgi în calea schimburilor cu Moldova și Muntenia, lipsa lor de temeinicie, evidențiază faptul că, în pofida acestor piedici, românii bucovineni dezvoltă în continuare legăturile cu frații lor, chiar și în condițiile în care „mai mulți oameni — spre indignarea poporului — au fost împușcați în mod arbitrar" [10].

În manifestul adresat *Fraților țărani din Bucovina,* din 17 noiembrie 1848, semnat de deputatul țăranilor din zona Rădăuțiului, Mihai Bodnărescu, și de țăranii Miron Ciupîrcă (transcris, în actele oficiale, Ciupercovici), George Timiș, Ilie Niculiță, Vasile Știrbu și profesorul Anton Kral, reprezentantul ales al capitalei Bucovinei, se explică populației locale conținutul revendicărilor prezentate în parlament. Reprezentanții românilor au cerut: oprirea colonizărilor, despărțirea Bucovinei de provincia imperială Galiția, dreptul românilor de a fi stăpîni pe propria lor soartă, pe propriile lor bogății. Cererile sînt formulate în cuvinte simple, de o impresionantă claritate și forță sugestivă: „Judecați, fraților, voi singuri — se notează în document — nu-i mai bine dacă-și face cineva mămăliga singur, cum vrea el, decît să i-o facă altul, cum vrea acela? Nu-i mai bine să fie cineva singur gospodariu în casa lui și stăpîn pe livada lui, pe grădina lui și pe pămîntul lui, decît să fie slugă la altul?" Documentul formulează în continuare argumentele care pledează în favoarea liberalizării legăturilor economice cu Moldova și cu celelalte teritorii românești: „Oare — se arată în continuare, în memoriu, — de ne trebuie, într-o nevoie, un coreț de păpușoiu, de la Galiția ne aducem? Sau, de ne trebuie o vită, din Galiția o aducem?" Drept urmare, susțin autorii documentului: „să se rădice sau să se ușureze cordonul de pe granița Moldovei, care negoțul cu această megieșă țară așa tare îl împiedică" și „să se mai coboare prețul sării, de vreme ce în megieșa Moldovă, mult mai bună și mult mai ieftină este sarea, ca la noi, din care pricină mulți sînt siliți să calce granița, ca să-și aducă sare mai bună și mai ieftină; câți prin acel încriminal au căzut sau pe graniță de cătane sau împușcat!" [11] Așa cum limpede se desprinde din aceste documente, pentru românii din Bucovina, dezvoltarea și înflorirea vieții economice erau indisolubil legate de libertatea legăturilor cu celelalte teritorii românești, în virtutea unor seculare tradiții.

II. *Pe tărîmul gîndirii și al acțiunilor politice* românii din Bucovina se afirmă, în egală măsură, ca membri legitimi ai aceleiași națiuni. Oficial, principiul pe care își axează revendicările este apărarea și dezvoltarea ființei naționale: „păstrarea naționalității, adică a legii, limbii și obiceiurilor noastre, care noi din moși, din strămoși le avem" [12], declară deputații țărănimii române din Bucovina în parlamentul ales pe baza votului universal, în iulie 1848. O soluție în acest sens ar fi fost acordarea statutului de autonomie, cu toate prerogativele naționale ce decurgeau de aici, pe temeiul recunoașterii individualității naționale a popoarelor din Imperiu, a admiterii egalității în drepturi, Românii din Bucovina au aderat la ideea unirii provinciilor românești din cadrul Imperiului habsburgic, Eudoxiu Hurmuzachi acționează în acest sens la Viena, Praga, Kremsier și Olmütz, împreună cu deputații aleși ai românilor din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș, în vederea creării unui mare ducat românesc, bazat pe o largă autonomie națională și pentru reprezentarea democratică a românilor în organe proprii, legislative, executive și juridice [13]. Constituția

[9] Orașul Suceava, scriu autorii memoriului, „a fost odinioară un înfloritor oraș comercial și cu o populație numeroasă"; în evul mediu Suceava „a fost capitala Moldovei și reședința domnului". (Arhiva Mănăstirii Sf. Gheorghe, Suceava, inv. 1421).

[10] Arh. Muzeului județean Suceava, fond 1848, inv. 1326: O. Monoranu, M. Iacobescu, E. Dimitriu, *Documente ale revoluției de la 1848 în Bucovina,* „Suceava", V, 1978, p. 483—488.

[11] Arhiva Muzeului județean Suceava, inv. 1328 și *Documente ale revoluției, loc. cit.,* p. 488—492.

[12] „Suceava", V, 1978, p. 490—492.

[13] „Bucovina", nr. 3, 1849, p. 14—15; I. G. Sbiera, *O pagină din istoria Bucovinei din 1848—1849,* Cernăuți, 1899, p. 18—19; T. Balan, *Eudoxiu Hurmuzachi și memoriul*

adoptată în martie 1849 nu admite, însă, decît autonomia Bucovinei. Dar, întocmai ca și în Transilvania, dincolo de cerințele înscrise în actele oficiale ce trebuiau aprobate de Curtea din Viena, și în Bucovina, problema unirii politice a tuturor românilor era la ordinea zilei. În septembrie 1849, țăranii răsculați din zona Rădăuțiului cer „unirea cu Moldova". Demonstrativ, căpeteniile răscoalei, în frunte cu țăranul Ioan Tolocariul, sînt executați [14].

Acționînd ca parte integrantă a națiunii române, românii din Bucovina protestează vehement împotriva intrării trupelor otomane și țariste în Moldova și Muntenia. Portretul lui Avram Iancu — pentru ale cărui legiuni se colectează bani — este răspîndit în rîndurile maselor, cărora li se explică temeiurile luptei românilor transilvăneni. Refugiaților din cele trei țări române li se rezervă o frățească ospitalitate, intervenindu-se pe lîngă autoritățile imperiale pentru eliberarea unor revoluționari arestați [15].

În toamna anului 1848, se întîlnesc pe pămîntul Bucovinei Mihail Kogălniceanu, Vasile și Iancu Alecsandri, Al. I. Cuza, George Sion, Anastase Panu, Alecu Russo, Petru și Vasile Cazimir, Dimitrie Canta, Costache Negruzzi, Alexandru Moruzi, Grigore Cantacuzino, Rolla, Rossetti, Ralet, Filipescu, la care se adaugă transilvănenii Aron Pumnul (care se va stabili definitiv în Bucovina), Timotei Cipariu, George Barițiu, Iacob Bologa, Grigore Mihali, Andrei Șaguna, Vasile Nașcu, Florian Porcius, tribunii Ioan Popescu și Ioan Lazăr, delegați ai satelor grănicerești din comitatele Cojocna, Turda, Solnoc, Chioar și Năsăud, ofițeri români din regimentele de la Bistrița și Năsăud, patru batalioane grănicerești, împreună cu vicarul Năsăudului etc. [16]. Astfel, aici, se realizează cea mai densă concentrare de personalități revoluționare românești. Așa cum, pe drept, s-a apreciat, un „congres adevărat, al românilor de pretutindeni" [17]. Se adoptă hotărîri importante, se elaborează și se publică broșuri și programe, printre care și celebrele „Dorințe ale partidei naționale în Moldova", care, după mărturisirea lui Kogălniceanu, au stat la baza reformelor înfăptuite imediat după crearea statului național modern român [18]. Deliberat, fruntașii românilor bucovineni acționează ca apărători ai întregii națiuni române. Astfel, cînd George Barițiu este întemnițat de autoritățile habsburgice, Hurmuzăcheștii intervin prompt pentru eliberarea lui. Pentru românii din Bucovina, scria gazeta „Bucovina", George Barițiu era bărbatul politic aflat în fruntea nației", omul care „va rămîne un nume de neuitat în analele României" [19]. În cuvinte similare este caracterizat și Timotei Cipariu, „faimosul învățat român", cărturarul „cu însemnate merite pentru limba și literatura română" [20].

Este extrem de semnificativă concepția politică a românilor bucovineni cu privire la caracterul unitar al revoluției de la 1848. În paginile gazetei „Bucovina", evenimentul este apreciat drept „cea mai frumoasă pagină a istoriei nouă a României". Cuvîntul R o m â n i a revine frecvent, ca un leit-motiv, prefigurînd o realitate istorică apropiată. Revoluția — se notează în același sens — a deschis o „pagină nouă", o epocă în istoria românilor. Relevînd

---

românilor ardeleni din luna februarie 1849, Cernăuți, 1943, p. 1—33; Lazăr Ureche, *Activitatea revoluționarilor transilvăneni refugiați în Bucovina (1848—1849)*, „File de istorie", Bistrița, vol. IV, 1976, p. 365—366.

[14] Arhiva Muzeului județean Suceava, inv. 1439, f. 111; Emil Grigorovița, *Cum a fost odată*, f.a., p. 21; Petru Rezuș, *Contribuții la istoria orașului Rădăuți*, București, Ed. Litera, 1975, p. 71—72.

[15] Arhiva Muzeului județean Suceava, inv. 1439, f. 110—112; vezi și N. Bănescu, *Corespondența între familia Hurmuzachi și George Barițiu*, Vălenii de Munte, 1911, p. VII și p. 12.

[16] T. Balan, *Refugiații moldoveni în Bucovina la 1821 și 1848*, Cernăuți, 1929, p. 8—10; Ion Nistor, *Un capitol din viața culturală a românilor din Bucovina (1774—1859)*, București, 1916, p. 48—49.

[17] Ion Nistor, *Manifestațiunile românilor la 1848*, „Junimea Literară", nr. 1—3, 1925, Cernăuți, p. 8.

[18] Într-o scrisoare trimisă lui Gh. Hurmuzachi, președintele Societății pentru cultura și literatura română din Bucovina, din Iași, la 4/16 mai 1865, Mihai Kogălniceanu scria: „Reformele ce s-au operat în Principatele Unite în urma plebiscitului din 2/14 mai 1864, vă veți convinge, domnule președinte, că nu sânt decît aplicarea „dorințelor partidei naționale din 1848" publicate de mine chiar în capitala ducatului Bucovinei"; în încheiere Kogălniceanu scria: „în toate fazele și agitațiunile mele, eu, niciodată, nu am uitat buna și cordiala ospitalitate, ce în anul 1848, eu și mai mulți bărbați publici ai României am găsit în scumpa și neuitata Bucovină și îndeosebi în sînul familiei Hurmuzachi". (Arh. Muzeului județean Suceava, fond Memoriale, inv. 4198).

[19] N. Bănescu, *op. cit.*, p. 17.

[20] „Bucovina", nr. 10, 1850, p. 40—47.

însemnătatea revoluţiei române, cărturarii grupaţi în jurul gazetei (Aron Pumnul, Eudoxiu, Alexandru şi Gheorghe Hurmuzachi, precum şi Iraclie Porumbescu) sînt de acord că aceasta, în ansamblul ei, a reprezentat un „lucrător pentru România întreagă", pe de o parte, ea a cuprins întreg spaţiul românesc, Moldova, Muntenia, Ardealul, Banatul şi Bucovina, iar pe de altă parte a avut un pronunţat caracter unitar, naţional. Cauzele revoluţiei sînt surprinse la fel de exact: revoluţia românilor — se argumentează în continuare — nu a fost determinată de „efectul revoluţiei europene", ci de trecutul care „e pentru România de un caracter cu totul istoric", ea a fost pregătită, mai ales, în secolul al XVIII-lea şi în prima jumătate a veacului al XIX-lea, cînd se afirmă naţiunea română. Aprecierea concordă cu cea formulată de Bălcescu.

Analizîndu-se transformările economice, politice, cultural-ideologice din perioada formării naţiunii române, constituirea pieţei naţionale, difuzarea ideologiei daco-românismului, afirmarea culturii naţionale în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea şi în prima jumătate a veacului al XIX-lea, redactorii gazetei „Bucovina" formulează concluzia că „Duhul României în veacul trecut şi în veacul de faţă au fost să aducă aminte fiilor României că sînt români, de origine romană, cu o istorie română". La 1848—1849, — se arată, în continuare, în aceeaşi gazetă — „naţia română avea de rezolvat două chestii, una strict naţională şi alta politică şi socială: cultul naţionalităţii, pe de o parte, perfecţia instituţiilor politice şi sociale, pe de altă parte".

Pentru cultivarea valorilor şi dezideratelor naţionale, se sublinia în paginile gazetei paşoptiştilor bucovineni, românii din toate provinciile au apelat la istorie, încercînd „s-o înfăţişeze Europei", pentru ca în felul acesta „să-şi ceară rînd între alte popoare" [21].

Analizînd problema unirii — care, în timpul revoluţiei, s-a pus în mod deschis în presa revoluţionară din Moldova şi Muntenia — fruntaşii românilor bucovineni apreciază că „această unire, între două ţări ale aceleiaşi naţii, de la întemeierea Principatelor s-au dorit pururea, de cei mai însemnaţi bărbaţi ai României"; Sînt relevate eforturile întreprinse în evul mediu de Ştefan cel Mare, dar, mai ales, unirea politică realizată sub Mihai Viteazul, se subliniază că cea mai importantă învăţătură desprinsă după înăbuşirea revoluţiei române de la 1848 este necesitatea unirii — concluzie care, de asemenea, este identică cu cea formulată de Nicolae Bălcescu: „După revoluţia de la Bucureşti — se scrie în paginile „Bucovinei" — atît muntenii, cît şi moldovenii — şi chiar şi partida reacţionară din Valahia — s-au rostit pentru întruparea Principatelor într-un corp", şi „această cerere — scriu fraţii Hurmuzachi, în continuare, — au fost din cele dintîi articole din nota înfăţoşată Porţii Otomane de către guvernul provizoriu al Valahiei" [22].

În paginile gazetei „Bucovina", problemele revoluţiei române din Transilvania sînt analizate de pe poziţiile idealului unităţii naţionale. „Poporul român, se notează în acest sens, este una în principii, ca şi în fapte şi aceste principii sînt acele a adevăratei libertăţi, egalităţi şi frăţietăţi, principii proclamate atît la Bucureşti, cît şi la Blaj. Românii vor să fie fraţi liberi, nu sclavi" [23].

III. *Activitatea culturală din Bucovina anilor 1848—1849* poartă şi ea, în mod pregnant, amprenta înrîuririi puternice a idealului de unitate naţional-politică. Astfel, încă în deceniul al doilea de la începutul veacului al XIX-lea, ideologia daco-românismului se exprima, în diferite forme şi în Bucovina: după ce, în 1790, cărturarul Vasile Balş, în cîteva memorii trimise împăratului vorbea de necesitatea emancipării „naţiunii române" în ansamblul ei, în 1817, Teodor Racoce, voind să editeze o gazetă românească în Bucovina, la 8 martie 1817, trimitea o înştiinţare către cititorii din Bucovina, dar, simultan şi celora din Moldova, Muntenia şi Transilvania, în care releva că „neamul românesc, măcar că e împărţit întru mai multe ţări şi trăieşte sub osebite stăpîniri, totuşi o limbă are, aceeaşi lege şi tot aceleaşi obiceiuri, precum şi aceleaşi cărţi şi scrisoare", încît „socotiţi împreună, fac o naţie de mai multe milioane" [24]. În deceniul premergător revoluţiei, Eufrosina Petrino, fiica lui Doxachi Hurmuzachi, era preocupată — ne informează George Bariţiu — „de a îmbogăţi colecţiunea cîntecelor populare, naţionale, din toate ţările locuite de români", ceea ce presupunea şi întreţinerea unor legături cu principalele centre culturale româneşti; familia acesteia se oferea să dea şi banii necesari tipăririi unei lucrări pe această temă. Din aceste strădanii au rezultat, în 1841, celebrele fascicule de „Arii naţionale româneşti",

[21] Vezi pe larg M. Iacobescu, *Preocupări de istorie naţională la românii din Bucovina: Revoluţia de la 1848—1849 reflectată în paginile gazetei „Bucovina" (1848—1850)*, „Suceava", X, 1984.

[22] „Bucovina", nr. 3, 1848, p. 23—25.

[23] Supliment la „Bucovina", nr. 3, 1848, p. 28.

[24] M. Iacobescu, *Revoluţia de la 1848 — moment de răscruce*; *loc cit.*, p. 20—21.

cuprinzînd doine, hore, cîntece pastorale puse pe note de compozitorul român bucovinean Carol Miculi [25]. De asemenea, potrivit unor mărturii ale vremii, în preajma și în timpul revoluției de la 1848—1849, în capitala Bucovinei și în alte orașe principale se recitau poezii din Cârlova și Bolintineanu, iar unele din creațiile acestora se cîntau, fiind puse pe note de același Carol Miculi. Alecu Hurmuzachi îi scria lui Barițiu că abia așteaptă să apară *Istoria literaturii române* a lui Ioan Maiorescu, oferindu-se chiar să trimită bani pentru tipărirea ei, deoarece, motiva el: „această publicare ar răspunde la cea mai urgentă și mai simțită lipsă" [26].

Cărturarii din Bucovina urmăreau atent tot ce apărea mai valoros în întreg spațiul locuit de români, Gazeta „Bucovina", în tot timpul apariției, între octombrie 1848 — octombrie 1850, reușește să fie o veritabilă „Dacie literară" sau, cum o apreciază N. Iorga, „organ al întregii revoluții românești" [27].

Și pe plan cultural, ca și pe plan politic, fruntașii românilor bucovineni își concentrează eforturile, după cum ei înșiși o mărturisesc, „spre apărarea drepturilor și expunerea durerilor națiunii române, precum și spre înfruntarea neadormiților ei calomniatori" [28]. De aceea, gazeta „Bucovina" nu este o publicație provincială, ci o tribună „a nației întregi". Faptul acesta se oglindește în întreaga sa activitate. În paginile ei, pentru prima oară este publicată cea mai aleasă dintre comorile creațiilor populare; „Miorița". De asemenea, sînt publicate poezii ale lui Cârlova. În cuprinsul publicației semnează cărturarii de frunte „ai nației", Barițiu, Aron Pumnul, Andrei Șaguna, Mihail Kogălniceanu, Vasile Alecsandri, Costache Negruzzi, Dimitrie Bolintineanu, — conferindu-i, așa cum și-a dorit-o în articolul programatic, caracterul de „oglindă a activității intelectuale românești" [29]. Pledînd pentru dezvoltarea învățămîntului românesc modern, care să aibă la bază studiul limbii, culturii și isoriei naționale, unul din redactori, Aron Pumnul, adresîndu-se contemporanilor săi scrie „de aici înainte să vă faceți școli românești în toate provinciile" deoarece „științele vă vor lumina mintea, ca să vă cunoașteți drepturile și să vi le apărați, ca să nu le mai uzurpe străinii! [30]. După ce Aron Pumnul a reușit la concursul instituit de frații Hurmuzachi pentru ocuparea postului de profesor titular al catedrei de limba și literatura română, la școlile din capitala Bucovinei, la 27 martie 1859 i se organizează o festivitate. Cu acest prilej, unul din tinerii bucovineni îi face urarea semnificativă inserată în paginile gazetei, ca sămînța aruncată de el pe ogorul cunoașterii să însemne „începutul unei îndoite primăveri, al primăverii anului și al primăverii noastre celei adevărate, naționale", adică să rodească „nu numai în Bucovina, ci pînă la ultimele margini ale întregii Românii" [31]. Profesorul avea să împlinească, în scurtă vreme, această urare: el a publicat la Viena, în limba română, acel celebru „Lepturariu Românesc", în 4 tomuri și 6 părți, cu texte din peste 100 de scriitori români, din toate timpurile și provinciile locuite de români, prefigurînd pe plan literar România Mare, care avea să se realizeze peste o jumătate de veac și pe plan politic. Lucrarea a reprezentat „o adevărată enciclopedie a scrisului românesc, care a fost mai multe decenii singurul manual de limba și literatura română, pentru clasele superioare ale liceelor din Bucovina" și teritoriile românești aflate sub habsburgi [32]. Lucrarea este apreciată drept „cea mai celebră dintre crestomațiile românesti, mai ales pentru influența exercitată asupra lui Eminescu. Pentru bogăția de texte din literatura veche și modernă, însoțită de bibliografiile scriitorilor, este folositoare și astăzi" [33]. George Călinescu avea să evidențieze și el rolul familiei Hurmuzachi și al lui Aron Pumnul, în Bucovina, pentru promovarea culturii naționale și propășirea ei [34].

Prin gîndirea ca și prin acțiunile românilor din acest teritoriu la 1848—1849, revoluția din Bucovina se înscrie ca parte organică a revoluției românești, unitare și generale, desfășurate în întreg spațiul vechii Dacii, ca expresie a afirmării națiunii în toată plenitudinea ei.

---

[25] Ion Nistor, *Un capitol din viața culturală...*, p. 43.

[26] *Ibidem*, p. 38 și N. Bănescu, *op. cit.*, p. 38—43.

[27] N. Iorga, *Istoria literaturii române*, f.a., vol. III, p. 20 și *Istoria românilor*, vol. IX, *Unificatorii*, București, 1938, p. 119.

[28] „Bucovina", nr. 57, 1850, p. 181.

[29] Ibidem, nr. 1, 1848, p. 1.

[30] Ibidem, nr. 23, 1850, p. 98—100.

[31] Ibidem, nr. 22, 1850, p. 94.

[32] Arhiva Muzeului județean Suceava, inv. 4329, f. 173.

[33] George Ivașcu, *Istoria literaturii române*, vol. I, 1969, București, p. 548.

[34] George Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, București, 1941, p. 568.